

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 82 (2022) 2, 419—431

Besedilo prejeto/Received:02/2022; sprejeto/Accepted:03/2022

UDK/UDC: 27-184.3-454

DOI: 10.34291/BV2022/02/Slatinek

© 2022 Slatinek, CC BY 4.0

Stanislav Slatinek

Vera zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev

The Faith of Spouses Who Have Suffered a Divorce

Povzetek: Na cerkvenih sodiščih (v zadnjem času) beležimo povečano število zakonskih razvez oz. ločitev. Na prvi pogled se lahko zdi, da pastorala ta pojav pogosto razlaga kot ‚krizo vere‘ poročenih. Cerkevno pravo medtem ugotavlja, da so prav ničnostne zakonske pravde pogosto znamenja ‚prebujene vere‘ trpečih zakoncev, ki so izkusili zakonsko ločitev. Tožbeni spisi za ničnost zakona so pogosto polni vere, da ni vse izgubljeno. Tudi raziskava ničnostnih zakonskih pravnih na cerkvenem sodišču v Mariboru (2010–2020) kaže, da se cerkveni zakoni pri mnogih zakoncih niso sklenili zaradi ohranjanja krščanske tradicije in da zakonska zveza ni bila zgolj nekaj naključnega. Ugotavljamo, da so mnogi zakonci dober zakon iskreno želeli skleniti, pa so doživeli zakonski ‚brodolom‘ (ločitev). Z ničnostno pravdo pa se je pri mnogih sled ‚vere v Boga‘, ki jo podpira božja milost – v smislu besede *verovati, verjeti*, da bodo vsaj drugič (oz. prvič, po sodbi o ničnosti) pravi zakon v smislu popolne podaritve in zakonske zvestobe lahko sklenili –, ponovno prebudila.

Ključne besede: zakonska vez, osebna vera, ločitev, ničnost zakona, blagor zakoncev

Abstract: In the ecclesiastical courts (recently) we have seen an increase in the number of divorces. At first sight, the pastoral ministry often seems to interpret this phenomenon as a ‚crisis of faith‘ of the married. Canon law, however, notes that it is often the annulments that are signs of the ‚awakened faith‘ of suffering spouses who have suffered a divorce. Marriage annulment lawsuits are often full of faith that all is not lost. Even a study of annulment lawsuits in the ecclesiastical court in Maribor (2010–2020) shows that for many spouses, church marriages were not contracted in order to preserve Christian tradition and that the marriage was not just something accidental. We find that many spouses sincerely wanted to make a good marriage, but experienced a marital ‚shipwreck‘ (divorce). However, the nullity lawsuit has reawakened in many a trace of ‚faith in God‘ (in the sense of the word believe), supported by God’s grace, so that at least the second time (or the first time, after the nullity judgment) they will be able to enter into a true marriage, in the sense of total consecration and marital fidelity.

Keywords: marital bond, personal faith, divorce, nullity of marriage, the well-being of the spouses

1. Uvod

Vsak veren zakonec je poklican, da v svojem zakonu živi vero in ljubezen. Temu najvišjemu cilju se noben veren zakonec ne sme odpovedati. Verni zakonci so prvi poklicani, da bi živeli in hkrati posredovali vrednote ljubezni, sprejemanja drugih brez zadržka, spoštovanja vsakega človeškega bitja – ne glede na njegovo misel, čustvo, prakso in celo njegove grehe. Medtem ko se v sedanji družbi bohota individualizem, so verni zakonci poklicani, da drug drugega ljubijo »kot najpomembnejše človeško bitje, kakor da bi na svetu poleg njega ne bilo nikogar drugega« (FT, čl. 193), ki bi ga še lahko ljubili.

Razprava opozarja na ločitve in razveze ter na pomanjkanje vere pri zakoncih, kar privede do hudih posledic za odrasle, otroke in celotno družbo – to pa slabi posameznika in družbene vezi. Iz propadlih zakonov se porajajo novi odnosi, novi pari, nove zveze in novi zakoni, ki ustvarjajo zapletene in pogosto problematične družinske situacije (AL, čl. 41; Müller 2015). Ugotavljamo, da zakonske krize nekatere zakonce od vere in Boga oddaljijo, drugim pa Božjo navzočnost omogočijo prepoznavati – in tako »ohranjati in poglobljati vero« (Osredkar 2021, 860).

2. Vprašanje ‚osebne vere‘ zakoncev

Vera je skrivnost, »ki človeka povezuje z Bogom, in je nekaj osebnega, intimnega« (Valentan 2019c, 6). Skrivnost ‚osebne vere‘ se zgodi v intimnem odnosu med Bogom in človekom (De Paolis 2017, 270). Je »osebna pritrditev človeka Bogu« (Turnšek 2021, 980) in hkrati »odgovor na celovit osebni nagovor razodetega Boga« (Klun 2021, 789). Pojem osebne vere mora zato vključevati »osebni odnos z umrlim in vstalim Gospodom« (Turnšek 2021, 980). Zakonci, ki verujejo, se prepoznavajo kot ljudje, vredni spoštovanja. Osebna vera zakonce osredinja na bistveno: češčenje Boga in medsebojno ljubezen. »Iskreno in ponižno češčenje Boga« zakoncev »ne vodi k delitvam, sovraštvu in nasilju« (Frančiček 2015, tč. 139), temveč k spoštovanju in ljubezni. Moč zakoncev je prav v tem, da središče moči postavijo izven sebe in zaupajo v Boga, ki je njihova moč (Klun 2021, 789). Tako zakonci lahko iščejo skupne stvari, ki so dobre – in si prizadevajo za mirno sožitje.

V današnjem času škandali in veri nenaklonjena civilna družba osebno vero v Boga v zakoncih uničujejo. Bolj kot osebna vera se ohranjata tradicija in ritualizem, ki pa za stabilno zakonsko življenje še zdaleč nista dovolj. »To pa odseva v razkoraku med osebno vero in obhajanjem zakramentov.« (Turnšek 2021, 980) Zato mnogi zakonci živijo brez osebne vere in so od Boga oddaljeni. O tem pričajo številne raziskave in študije (Simoni, Osweska in Pate 2019, 540–544).

»Kadar osebna vera izključuje identifikacijo z izpovedovanjem vere Cerkve in z življenjem Cerkve, takrat vera ni več vključitev v Kristusovo skrivnostno telo in zato vodeni. Poleg skušnjave privatizacije vere obstaja nasprotna nevarnost: pozunanjena vera. Ta vera resda besedno pristaja na veroizpo-

ved Cerkve, je pa ne naredi za svojo z osebnim sprejetjem (molitev). Subjektivna privatizacija in ritualizem sta dve nevarnosti, ki ju je treba nenehno premagovati.« (Turnšek 2021, 983)

Ko zakonci Boga iz svojega življenja izključijo, na koncu častijo idole in kmalu izgubijo same sebe, njihovo dostojanstvo je poteptano. Med najpomembnejše vzroke za zakonsko krizo spada odmik od osebne vere v Boga, pa tudi prevlada individualizma. Na kompleksnost tega vprašanja je papež Frančišek opozarjal zlasti ob sinodah o družini (2014 in 2015).

»Iz razprav je predvsem izstopila zavest o veliki različnosti možnih stopenj vere krščenih (zakoncev), ki so lahko: nevedni, takšni, ki po veri ne živijo, takšni, ki so vero izgubili, a ohranili neko religioznost, takšni brez vsake religioznosti, takšni, ki poznajo razumevanje verskih resnic, a jim nasprotujejo, takšni, ki zavračajo vsako svetost in versko institucionalnost.« (986)

Ob vse pogostejšem usihanju osebne vere zakoncev se vera dejansko spreminja v malikovanje, Bog sam pa v malika. V zakoncih posledično ugaša tudi namen skleniti resnični (zakramentalni) zakon (Osredkar 2021, 861).

3. Raziskava vere zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev

Številni analitiki menijo, da je krizo vere v Boga povzročila prav kriza družine. Zato je vsaka raziskava družinskih oziroma zakonskih odnosov koristna in neobhodni pogoj (*conditio sine qua non*) za novo sintezo, ki omogoča razumeti, kako se kriza družine prepleta s krizo vere – na kar je opozoril že zaslužni papež Benedikt XVI. (2019, 13–15). S to predpostavko je bila na Mcs-MB izvedena kvalitativna raziskava posebej izbranih tožbenih spisov o vprašanju vere zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev.

V obdobju 2010–2020 (T1) je bilo na Mcs-MB vloženi 279 tožbenih spisov za ugotavljanje ničnosti zakona; od tega je bilo 120 tožnikov moških (43,1 %) in 159 žensk (56,9 %). Največ (152) tožbenih spisov je sodišče prejelo v letih od 2016 do 2019 (54,0 %), najmanj (le 12) pa leta 2013 (4,3 %).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Šs	%
M	9	10	5	4	7	10	20	11	15	17	13	120	43,1
Ž	10	9	13	9	9	11	22	18	25	24	9	159	56,9
Šs	19	19	18	12	16	21	42	29	40	41	22	279	100
%	6,8	6,8	6,6	4,3	5,7	7,5	15,0	10,4	14,3	14,7	7,9	100	

Legenda: T1 = tabela 1; M = tožnik je moški; Ž = tožnica je ženska; Šs = število tožbenih spisov po posameznih letih; % = pretvorba v odstotke

Tabela 1: Vložene tožbe za ničnost zakonske zveze.

Za raziskavo vernosti zakoncev ni nepomemben podatek (T2), da se je 165 za-

konskih parov (59,1 %) pred poroko poznalo samo 1 do 2 leti. Prav tako preseneča podatek, da se je kar 40 zakonskih parov (14,3 %) pred poroko poznalo manj kot 1 leto. Zelo majhen odstotek zakonskih parov (4,2 %) se je pred cerkveno poroko poznal več let (od 8 do 15 let).

	0	1	2	3	4	5	6	7	8+	Šs
2010	5	7	2	1	-	2	-	1	1	19
2011	2	4	9	-	-	2	-	1	1	19
2012	5	5	3	-	2	-	-	2	1	18
2013	-	4	2	-	-	1	3	2	-	12
2014	3	5	-	1	3	2	-	2	-	16
2015	2	4	7	3	-	2	-	2	1	21
2016	4	8	14	6	-	4	-	4	2	42
2017	5	10	-	2	6	4	-	2	-	29
2018	5	7	5	5	-	4	6	4	4	40
2019	4	8	12	4	5	4	-	3	1	41
2020	5	7	2	2	1	2	1	1	1	22
Šs	40	69	56	24	17	27	10	24	12	279
%	14,3	24,7	20,1	8,6	6,1	9,7	3,6	8,6	4,3	100

Legenda: T2 = tabela 2; število 0–8 = število let poznavanja pred poroko; Šs = število tožbenih spisov po posameznih letih od 2010 do 2020; % = pretvorba v odstotke

Tabela 2: Poznavstvo pred poroko.

Le kratko in bežno spoznavanje zaročencev v času pred poroko je eden ključnih razlogov, da so zakonske zveze hitro razpadle. Iz raziskave (T3) je vidno, da je 177 zakonskih parov (63,5 %) vztrajalo v zakonski zvezi 3 leta. Samo eni petini zakonskih parov (21,1 %) je uspelo zakon ohraniti 7 let. Slabi šestini zakoncev (15,4 %) pa je uspelo zakonsko skupnost ohraniti tudi nad 8 let.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8+	Šs
2010	6	1	1	3	-	1	-	-	7	19
2011	1	3	4	1	-	-	-	1	9	19
2012	2	3	-	1	2	1	1	1	7	18
2013	3	1	1	2	-	-	1	1	3	12
2014	-	1	2	3	-	2	1	-	7	16
2015	3	-	2	1	2	1	-	3	9	21
2016	6	10	10	2	4	2	2	6	-	42
2017	5	3	5	6	2	4	4	-	-	29
2018	6	14	13	5	1	1	-	-	-	40
2019	10	8	8	4	8	1	1	1	-	41
2020	6	2	1	8	1	1	1	1	1	22
Šs	48	46	47	36	20	14	11	14	43	279
%	17,3	16,5	16,8	12,9	7,2	5,0	3,9	5,0	15,4	100

Legenda: T3 = tabela 3; število 0–8 = število let trajanja zakonske zveze; Šs = število tožbenih spisov po posameznih letih; % = pretvorba v odstotke

Tabela 3: Trajanje zakonske zveze.

Zakonci, ki so se civilno ločili hitro (T4), so imeli največ enega otroka (36,9 %), mnogi pa tudi nobenega (33,7 %). Iz raziskave je razvidno, da je rojstvo drugega ali tretjega otroka verjetno nekakšen poskus zakoncev, da bi zakonsko krizo rešili z rojstvom otroka.

	0	1	2	3	4	Šs
2010	6	10	3	-	-	19
2011	5	6	8	-	-	19
2012	7	5	4	2	-	18
2013	3	7	1	1	-	12
2014	5	6	5	-	-	16
2015	7	5	7	2	-	21
2016	14	10	14	4	-	42
2017	10	12	5	2	-	29
2018	13	17	8	2	-	40
2019	15	16	9	1	-	41
2020	9	9	4	-	-	22
Šs	94	103	68	14	-	279
%	33,7	36,9	24,4	5,0	-	100

Legenda: T4 = tabela 4; število 0–4 = število otrok ob civilni ločitvi; Šs = število tožbenih spisov po posameznih letih; % = pretvorba v odstotke

Tabela 4: Število otrok ob civilni ločitvi.

V raziskavi smo iskali odgovore zlasti na vprašanja o vernosti oz. prejeti verski vzgoji zakoncev v primarni družini. Zanimala so nas vprašanja, povezana z vero, versko vzgojo in odnosom do Boga v domači družini. Osebna vera se namreč lahko spočne in živi že v domači družini.

Šs M	%	Toženi zakonec	%	Vprašanja o verski vzgoji zakoncev v primarni družini – tožnik je moški; tožena je ženska
42	35,0	12	10,0	tradicionalna verska vzgoja, nedeljska maša, zakramenti
23	19,2	33	27,5	verska vzgoja, krst in maša za praznike
15	12,5	21	17,5	samo krst
12	10,0	25	20,9	brez verske vzgoje
9	7,5	13	10,8	nasprotovanje verski vzgoji oz. njeno oviranje
7	5,8	1	0,8	vzgoja v nekrščanski veri
12	10,0	15	12,5	sovražen odnos do Boga
120	100	120	100	

Tabela 5a: Verska vzgoja zakoncev v primarni družini.

Šs Ž	%	Toženi zakonec	%	Vprašanja o verski vzgoji zakoncev v primarni družini – tožilka je ženska; toženi je moški
51	32,0	14	8,8	tradicionalna verska vzgoja, nedeljska maša, zakramenti
43	27,0	37	23,3	verska vzgoja, krst in maša za praznike
17	10,7	42	26,4	samo krst
12	7,5	38	23,9	brez verske vzgoje
16	10,1	13	8,2	nasprotovanje verski vzgoji oz. njeno oviranje
7	4,4	6	3,7	vzgoja v nekrščanski veri
13	8,3	9	5,7	sovražen odnos do Boga
159	100	159	100	

Legenda: T5 = tabela 5; M = tožnik je moški; Ž = tožnica je ženska; toženi zakonec = kadar je tožnik moški, je toženi zakonec ženska in obratno; Šs = število tožbenih spisov, ki so jih vložili moški ali ženske; % = pretvorba v odstotke

Tabela 5b: *Verska vzgoja zakoncev v primarni družini.*

V tožbenih spisih (T5a), ki so jih vložili možje, beremo, da je kar 65 moških (54,2 %) v svoji primarni družini imelo tradicionalno versko vzgojo (nedeljska maša, zakramenti uvajanja). Ko možje opisujejo versko vzgojo svojih žena, je zanimiv podatek, da je tudi pri njih velika večina, kar 58 (48,4 %), v svojih primarnih družinah tradicionalno versko vzgojo imela. K maši so žene hodile samo za praznike ali pa so prejele samo krst. Tudi žene same (T5b) versko vzgojo, ki so jo prejele v svoji primarni družini, opisujejo podobno. Velik odstotek žena (59 %) je v primarni družini prejel tradicionalno (oz. ritualno) versko vzgojo. Ženske kot tožnice poudarjajo, da so njihovi možje (50,3 %) v svoji družini prejeli samo krst ali celo ostali brez verske vzgoje. Oboji zakonci izpovedujejo, da je bila v njihovih primarnih družinah navzoča predvsem tradicionalna oz. ritualna verska vzgoja – in zelo površna podoba o Bogu. V tožbenih spisih so opisani tudi zelo negativni vzorci (nasprotovanje verski vzgoji, sovražen odnos do Boga itd.). V tožbenih spisih zakonci še opisujejo, kakšne so bile njihove osebne oz. družinske vrednote, npr. družina, spoštovanje, pravičnost, solidarnost, delo, prijateljstvo, šport, poštenost in drugo. Ugotavljamo, da so zakonci, ki so utrpeli zakonsko ločitev, v svojih primarnih družinah prejeli precej šibke nastavke za oblikovanje osebne vere. Le pri redkih zakoncih je opazna nekaj skrbnejša domača verska vzgoja. Ta ugotovitev kliče k resnemu premisleku, na kaj naj bo Cerkev pri pripravah na zakon v prihodnosti pozorna.

V raziskavi smo posebno pozornost namenili tudi vprašanju, kako sta zakonca po poroki svojo vero živela in kako je vera zaznamovala njuno življenje v družini. Zanimala nas je podoba o Bogu, ki so jo zakonci v času trajanja zakona imeli, in kako so versko vzgojo prenašali na svoje otroke. Ugotavljamo, da so se pri mnogih zakoncih samo ponovili verski vzorci, ki so jih prejeli v svojih primarnih družinah. Le tu in tam se opazijo premiki v pozitivno ali negativno smer.

Šs M	%	Šs Ž	%	Vprašanja o verskem življenju zakoncev: pozitivna podoba o Bogu
12	10,0	12	7,5	zakramenti uvajanja pred poroko
6	5,0	19	11,9	osebna molitev v zakonu
30	25,0	41	25,8	udeležba pri maši (nedelja, prazniki, med tednom)
16	13,3	23	14,5	verska vzgoja otrok
35	29,2	25	15,7	praznovanje cerkvenih praznikov
12	10,0	24	15,2	vera v Boga
9	7,5	15	9,4	prošnja k Bogu za rešitev zakona
120	100	159	100	

Tabela 6a: Versko življenje zakoncev v času trajanja zakonske zveze.

Šs M	%	Šs Ž	%	Vprašanja o verskem življenju zakoncev: negativna podoba o Bogu
18	15,0	34	21,4	nevednost o Bogu
19	15,8	24	15,2	zanikanje Boga
18	15,0	22	13,8	norčevanje iz vere v Boga
17	14,2	13	8,2	sovražno vedenje do vernega zakonca in otrok
23	19,2	38	23,9	nasprotovanje verski vzgoji otrok
18	15,0	22	13,8	oviranje verske vzgoje otrok
7	5,8	6	3,7	prakticiranje nekrščanske vere
120	100	159	100	

Legenda: T6 = tabela 6; M = tožnik je moški; Ž = tožnica je ženska; Šs = število tožbenih spisov, ki so jih vložili moški ali ženske; % = pretvorba v odstotke

Tabela 6b: Versko življenje zakoncev v času trajanja zakonske zveze.

Najprej smo (T6a) pri zakoncih po sklenitvi zakonske zveze raziskovali pozitivno podobo o Bogu. Kar 54,2 % mož omenja, da so kot zakonci z družino hodili k maši in praznovali cerkvene praznike. Za osebno vero se jih je opredelilo samo 10 %. Tudi 41,5 % žena je v tožbenem spisu navedlo, da so v času trajanja zakonske skupnosti hodile k maši in da so v družini praznovali cerkvene praznike. Precej skromnejši odstotek (15,2 %) žena se je opredelil za osebno verne. Kvalitativna raziskava kaže na upad osebne molitve in prošnje k Bogu za rešitev zakona. Iz zbranih podatkov je razvidno, da se je za osebno verne izrazilo komaj 36 zakoncev (25,2 %). Nekoliko večji odstotek zakoncev (27,8 %) si je v zakonu prizadeval za ohranitev verske vzgoje otrok, kljub temu da je bila – po njihovem mnenju – družbena klima veri zelo nenaklonjena.

Raziskovali smo tudi (T6b) negativno podobo o Bogu. Precej velik odstotek zakoncev (43,1 %) opisuje, da je v zakonu vsaj eden od zakoncev verski vzgoji otrok nasprotoval. Nekoliko nižji odstotek zakoncev (36,4 %) trdi, da sta bila o Bogu nevedna oba zakonca oz. da je vsaj eden od njiju vero v Boga v svojem življenju celo zavrgel (31,0 %). Presenetljivo je tudi, da zakonca opisujeta, da se je običajno eden

od zakoncev iz Boga norčeval (28,8 %) ali pa se do vernega zakonca vedel skrajno sovražno (22,4 %).

4. Razprava o veri zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev

4.1 Splošne ugotovitve

Sistematičen pregled tožbenih spisov odkriva številne vzroke, zaradi katerih so zakoni razpadli. Tožbe kažejo na širok spekter motenj osebnosti, ki se v medicini imenujejo travmatične (npr. psihopatološke, depresivne, perverzne, nevrotične itd.) in pristen zakonski odnos onemogočajo (Barbieri 2019, 37; Palombi 2019, 116–159). V kanonskem pravu jih imenujemo preprosto hibe v privolitvi (Slatinek 2018, 110–114).

Ugotavljamo, da so številni zakoni razpadli zaradi nepričakovane nosečnosti. Mnoge mlade pare je v zakon pahnila prav nosečnost, kasneje pa so nosečnost nekateri zakonci izpostavili kot ničnostni razlog. Številne raziskave (Slatinek 2016) opozarjajo, da je nepričakovana nosečnost kriza sodobnega časa. Nosečnica in njen partner bi se po mnenju številnih avtorjev morala najprej drug drugemu posvetiti, se dobro spoznati; šele nato nosečnost, ki ju je pripeljala skupaj, povzdigniti tudi v zakonsko zvezo. Odločitev za zakon v trenutku nosečnosti je pogosto samo beg pred stisko mladega para – saj za širšo okolico nepričakovana nosečnost pomeni tudi sramoto in je odločitev za poroko zgolj način reševanja družinskega ugleda (Dastoli 2019, 65–66). Raziskava potrjuje, da nepričakovana nosečnost v nosečnici sproži travmo, zaradi katere se počuti grešno, ranjeno, nelagodno in krivo. Zato je v tem primeru odločitev mladega para za zakon pogosto dejanje čustvene razburjenosti, pomanjkanja jasne volje – znamenje negotovosti in obupa. Še posebej nosečnica svojo nosečnost doživlja kot rano v srcu in mesu. Številni avtorji menijo, da so za mnoge zakonce prav ,rane' ključna beseda: del vsakdana, ki jih najprej pahne v zakonsko zvezo in kasneje v ločitev (Aiello 2019, 102–104; Janiri e Cristiano Barbieri 2019, 122).

Drug pereč razlog za zakonsko ločitev so primeri patološke spolnosti (kot npr. nimfomanija, homoseksualnost, vaginitis, sadomazohizem itd.), zaradi katere se je že pred sklenitvijo zakona ali tudi šele v zakonu pokazala nesposobnost zakoncev za zakonske obveznosti (kan. 1095, tč. 3; DC, čl. 205). Prof. Luigi Janiri – specialist za psihiatrijo – meni, da mnogi zakonci zakonske zvestobe, popolne izročitve in sprejetja drug drugega ne dosegajo prav zaradi težav v spolnosti – in zato trpijo zaradi resničnega pomanjkanja popolne ljubezni (2019, 84).

Raziskava je pokazala, da zakonski konflikti mnoge zakonce od Boga oddaljijo. V konfliktu namreč zakonci običajno vidijo predvsem temne plati zakona, ki jih poženejo v beg in v hitro zakonsko ločitev. Le redkim zakoncem kriza vero v Boga okrepi (Eisenring 2020).

Tožbeni spisi kažejo na beg iz trpečega odnosa, ki ni bil zares zakonski. Za mnoge zakonce je ničnostni postopek pomenil začetek nove poti – kot nova priložnost,

da se rane iz travmatičnega odnosa pozdravijo. Tudi številne mednarodne raziskave poudarjajo, da je lahko prav ničnostni zakonski postopek prvi korak, ki ga Cerkev ranjenim zakoncem ponuja, da se rešijo iz trpečega odnosa. Slediti pa bi moral še drugi korak, to je spremljanje. To nalogo Cerkev nalaga škofom, duhovnikom, zlasti župnikom (Sabbarese 2019, 74–88). Del njihove službe se vedno nanaša na zakonce kot protagoniste oltarnih skupnosti – da jim nudijo spremljanje. Papež Frančišek pravi, da ‚spremljati‘ pomeni zakoncem pomagati, »da bi lahko krize, v katere zaidejo, presegli, da se bodo sposobni soočiti z izzivom in krizam odmeriti pravi prostor v življenju družine« (AL, čl. 232).

4.2 Posebne ugotovitve

4.2.1 Tradicionalna vzgoja v primarni družini ni garancija za osebno vero zakoncev

Raziskovalni vzorec kaže, da je pri zakoncih, ki so utrpeli zakonsko ločitev, osebne vere zelo malo. Prav tako skromno je zaupanje v Boga ter praznovanje nedeljskih maš in praznikov. Raziskava potrjuje, da je bila tradicionalna verska vzgoja v devetdesetih letih 20. stoletja, ko so ti zakonci sklepali zakonsko zvezo, zelo živa. Čeprav je velika večina zakoncev v svoji domači družini tradicionalne verske vzgoje bila deležna, zakonci pa so vzorec kasneje v zakonski zvezi tudi ponovili, se v mnogih osebna vera ni prebudila. Raziskava nakazuje pojav nove duhovnosti ‚brez vere‘ kot posledico zgolj tradicionalne religioznosti, kar pa že kaže na ničnost zakonske zveze (Slatinek 1998, 297; Ruiz 2004, 20; Ruysen 2018, 435). Prav tako je presenetljivo, da tradicionalna verska vzgoja pri mnogih zakoncih kasneje sproža različne oblike sovražnosti do Boga in Cerkve. Raziskava kaže tudi na prisotnost nekakšne ‚religije vrednot‘, kaj je zakoncem sveto. Zakonci na prvo mesto postavljajo družino, pravičnost, solidarnost, delo, prijateljstvo, ljubezen, vero, svobodo, kulturo itd. Vera in svoboda sta torej na lestvici ‚zakonskih svetinj‘ bolj pri repu.

4.2.2 Zaupanje v Boga v času zakonske krize je pri zakoncih zelo šibko

Zakonci v tožbenih spisih izpostavljajo »oddaljevanje od Cerkve na področju morale«. Opazen je velik premik stran od poudarjanja greha proti moralni praznini, ki se vse bolj ujema s kultom individualnosti. Zakonci se obnašajo nadvse samozavestno, brez zadržkov poudarjajo osebno vedenje kot izraz svobode. Gre za nekakšen postmoderni ‚narcizem‘, značilen za infantilno generacijo (Sammassimo 2019, 460–464).

Raziskava izpostavlja resen dvom glede zaupanja zakoncev v Boga. Čeprav je raziskovalni vzorec zgolj bežni kazalec krize vere, lahko upamo, da bodo to raziskavo vzeli resno zlasti tisti, ki so v Cerkvi oz. za vse razsežnosti, ki so za oblikovanje bodočih zakoncev ključne, odgovorni.

Poleg očitnega oddaljevanja od osebnega zaupanja v Boga raziskava razkriva umik zakoncev v zasebno sfero, v lastno duhovnost, v neko ‚religijo vrednot‘. Seveda se s takšno prakso izgublja skupnostna razsežnost vere. To je zaskrbljujoče,

saj če je pomembno, da ima religiozna izkušnja osebno, individualno (recimo ji zasebno) razsežnost, je vendar pomembno tudi, da ima obenem javno razsežnost (kot npr. vključitev v oltarno občestvo). Javna razsežnost religiozne izkušnje namreč zasebni razsežnosti daje smisel in pomen. V nasprotnem primeru druga postane žalosten umik vase.

4.2.3 Zakonci, ki so utrpeli zakonsko ločitev, Boga iščejo šele po razpadu zakona

Raziskava kaže na številne nove razsežnosti v Cerkvi, ki ne sledijo starim paradigmam, vendar pa tudi danes gotovo obstajajo ljudje, ki versko izkušnjo živijo, jo živijo predano, so iskreni – in za to resničnost vlagajo in zastavljajo svoja življenja.

Zakonci, ki so bili v domači družini deležni tradicionalne vzgoje, so kasneje fizično udeležbo pri liturgijah, praznovanjih in srečanjih začeli v veliki meri opuščati. Kljub temu se od verske razsežnosti kot take niso popolnoma oddaljili.

V kvalitativni raziskavi se odnos zakoncev do vere v Boga razkriva skozi dihotozije: življenje ali smrt; sreča ali bolečina; vsakdanje življenje ali zabava; iskanje Boga ali bližnjega itd. O prebujanju vere priča predvsem eno dejstvo: vsi zakonci, ki so vložili tožbeni spis, s svojo prisego zagotavljajo, da so po več letih iskanja sreče vendarle prišli do spoznanja, da jih Bog ni zapustil – in to kljub razpadlemu zakonu. Cerkev jim verjame (Valentan 2019a, 161–163), da so začeli osebno vero v Boga v sebi prebujati šele po tragični izkušnji propadlega zakona.

Raziskava je pokazala, da velika večina zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev (72 %), po letih samote načrtuje nov zakon. Čas po ločitvi preživijo v spokornosti, ko presojajo preteklost in načrtujejo prihodnost. Postajajo drugačni in tudi bolj odprti za presežno. Načrtovanje novega zakona jim vzbuja upanje, ki je močnejše od maščevanja za prejete rane iz preteklosti. Na tej točki se mnogi zakonci ponovno srečajo z Bogom. V njih se prebudi vera iz otroštva, ki se nikoli ni otrsela tradicionalnih vzorcev. Kljub temu postaja njihova vera bolj osebna, čista in usmiljena. Hrepenijo po tem, da bi bili v cerkvenih občestvih dobrodošli in lepo sprejeti. Za to resnico bo naša oltarna občestva v prihodnosti treba vzgajati. Treba bo več govoriti o tem, kaj so civilno ločeni zakonci pretrpeli. Mnoge ženske so bile žrtve nasilja, zlorab in številnih travm (Simonič, Osewska in Pate 2019, 536–538). Vsaka zakonska ločitev je tudi rana na telesu Cerkve. To verigo, ki se zdi neizogibna, je treba zdobiti.

4.2.4 V želji po sklenitvi novega zakona je skrita vera, ki je drugačna od tradicionalnih oblik religioznosti

Raziskava kaže, da civilno ločeni zakonci niso popolnoma brez osebne vere. Sled vere v Boga je v življenju večine zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev, prisotna – čeprav se tradicionalni vzorci vere, ki so jih prejeli v otroštvu, niso popolnoma izbrisali. Sled vere v Boga je v večini ostala. Zakonci, ki so utrpeli bridko izkušnjo civilne ločitve, so pogosto odprti za nove izraze vere, ki niso povsem v skladu z uradnim liturgičnim izkustvom Cerkve. Privlačijo jih svobodne oblike molitve. Iščejo nov odnos z Bogom. Za mnoge je prav želja po sklenitvi novega zakona referenčna točka za osebno vero (Gas-Aixendri 2020, 676).

Pri zakoncih, ki si željo skleniti nov zakon, je skrita religioznost, ki ni več formalna, sestavljena iz obredov, kot je sodelovanje pri praznovanjih, udeležba pri nedeljski maši – vendar pa bolj premišljena, meditativna, zato tudi bolj skrivnostna, skrita in sramežljiva. Tako se pri mnogih tradicionalnih vernikih prebuja dvom, ali ti zakonci (ker so odprti za nove oblike religioznosti, za nove oblike vere, o katerih se včasih zdi, da že mejijo na magičnost in vraževernost) sploh verujejo. V resnici pa gre samo za novo iskanje Drugega. Iščejo molitev na drug način. Obstaja veliko, res nešteto novih formul, ki v nekaterih pogledih tradicionalni verski praksi postanejo alternativa – v mnogih drugih pogledih pa obstaja kontinuiteta, povezave se ohranjajo. Gre za iskanje svetega, morda celo drugačnega od tega, ki so ga vajene tradicionalno naravnane oltarne skupnosti.

Kljub temu njihova vera ni povsem stabilna, ni stalna, je nihajoča – s skoki naprej in skoki nazaj v preteklost. Čeprav negotova, je utemeljena z moralo, ki temelji bolj na subjektivnem kot na zaupanju temu, kar pravijo drugi – morda celo duhovniki, škof ali papež. Zato ti zakonci, ki so se civilno ločili in morda znova civilno poročili, v sodobni svet, ki je že precej individualističen, prinašajo novo duhovnost, ki je osebna in hkrati za marsikatero oltarno skupnost nova. Ni vedno solipsistična, čeprav temelji na osebni izkušnji. V mnogih primerih so lahko njihovi izrazi duhovnosti za Cerkev bogastvo – sploh če pomislimo na vse vrste karizem ali gibanja, ki so za cerkvena občestva kot novo vino.

4.2.5 Prejem zakramentov pred poroko je pogosto razlog za versko nestrpnost v zakonu

Treba je omeniti še eno bridko spoznanje. Raziskava zelo jasno kaže, da prejem zakramentov uvajanja pred poroko za razvoj osebne vere in ljubezni do Cerkve ni najkoristnejši – mnogi zakonci, ki so prejeli zakramente na hitro, pred poroko, brez temeljite priprave, se v zakonu pogosto obrnejo proti Bogu in proti Cerkvi. Postanejo celo nestrpni in vernemu zakoncu versko prakso ovirajo. V nekaterih primerih lahko pri sebi razvijejo zelo negativno podobo o Bogu kot tekmeču, proti kateremu se borijo z agresivno retoriko do vernega zakonca in otrok (Slatinek 2014, 296–301).

5. Sklep

Za sklep lahko zapišemo, da na cerkvenih sodiščih v zadnjem času beležimo povečano število zakonskih razvez oz. ločitev. Na prvi pogled se zdi, da pastorala ta pojav pogosto razlaga kot ‚krizo vere‘ poročenih. Cerkveno pravo pa ugotavlja, da so prav ničnostne zakonske pravde pogosto znamenja ‚prebujene vere‘ zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev. To potrjuje tudi raziskava, ki smo jo opravili na Mcs-MB in je predstavljena v tej razpravi. Med ugotovitvami iz razprave, ki so za kanonsko pravo in pastoralo zelo koristne, je najdragocenejše spoznanje, da so tožbeni spisi za ničnost zakona pogosto skriti izrazi vere, da ni vse izgubljeno. Raziskava ničnostnih zakonskih pravnih na Mcs-MB (2010–2020) kaže, da se cerkveni

zakoni pri mnogih zakoncih niso sklenili niti v globoki veri niti zaradi ohranjanja krščanske tradicije. Raziskava kaže tudi, da obravnavane zakonske zveze (ki so res razpadle) niso bile zgolj nekaj naključnega. Ugotavljamo, da so mnogi zakonci dober zakon hoteli skleniti iskreno, pa so doživeli zakonski ‚brodolom‘ (ločitev). Z ničnostno pravdo pa se je pri mnogih ponovno prebudila ‚drobna sled vere‘ (*vestigium fidei*) – ki je sicer za sklenitev veljavnega zakona potrebna in brez katere ni mogoče govoriti, da si bodoča zakonca želita storiti to, kar dela Cerkev (*faciendi id quod facit Ecclesia Christi*). ‚Vere v Boga‘ (v smislu besede *verovati*, *verjeti*), ki jo podpira Božja milost, da bodo (prvič nesrečno poročeni) zakonci pravi zakon v smislu popolne podaritve in zakonske zvestobe lahko sklenili vsaj drugič (oz. prvič, po sodbi o ničnosti).

Kratice

- AL** – Frančišek 2016b [Amoris laetitia].
DC – Papeški svet za zakonska besedila 2014 [Dignitas connubii].
FT – Frančišek 2020 [Fratelli tutti].
Mcs–MB – Metropolitansko cerkveno sodišče v Mariboru.
MIDI – Frančišek 2016a [Mitis Iudex Dominus Iesus].
ZCP – Zakonik cerkvenega prava 1983.

Reference

- Aiello, Martina.** 2019. Gravidanza inaspettata e matrimonio canonico. V: Barbieri, Gepponi, Janiri in Sansalone 2019, 97–108.
- Barbieri, Cristiano.** 2019. Traumi psichici e matrimonio. V: Barbieri, Gepponi, Janiri in Sansalone 2019, 27–52.
- Barbieri, Cristiano, Vittorio Gepponi, Luigi Janiri in Luca Sansalone, ur.** 2019. *Matrimonio ed eventi di vita: Atti del secondo corso di formazione in Medicina Canonistica presso i Tribunali del Vicariato di Roma nell'anno 2016*. Studi giuridici 74. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Benedikt XVI.** 2019. O krizi vere: Zaslužni papež Benedikt XVI. o vzrokih za škandal spolnih zlorab v Cerkvi. *Slovenski čas* 110:13–15.
- Dastoli, Corrado.** 2019. Gravidanza prematrimoniale e matrimonio. V: Barbieri, Gepponi, Janiri in Sansalone 2019, 53–66.
- De Paolis, Velasio.** 2017. Fede e matrimonio – Foe-dus e sacramento: L'allocuzione del Papa Benedetto XVI alla Rota Romana. *Periodica de re canonica* 106, št. 2:269–300.
- Eisenring, Gabriela.** 2020. La posizione della donna nella Chiesa. *Ius Ecclesiae* 32, št. 2:477–496.
- Frančišek.** 2016a. Gospod Jezus, usmiljeni sodnik [Mitis Iudex Dominus Iesus]. Cerkevni dokumenti 151. Ljubljana: Družina.
- . 2016b. Radost ljubezni [Amoris laetitia]. Posinodalna apostolska spodbuda. Cerkevni dokumenti 152. Ljubljana: Družina.
- . 2020. Vsi smo bratje [Fratelli tutti]. Cerkevni dokumenti 165. Ljubljana: Družina.
- Gas-Aixendri, Monserat.** 2020. Posono i non credenti celebrare un valido matrimonio sacramentale? Considerazioni a margine del documento della Commissione Teologica Internazionale sulla reciprocità. *Ius Ecclesiae* 32, št. 2:673–688.
- Janiri, Luigi, in Cristiano Barbieri.** 2019. Interruzione volontaria di gravidanza prenuziale e matrimonio. V: Barbieri, Gepponi, Janiri in Sansalone 2019, 119–130.
- Janiri, Luigi.** 2019. Sessualità patologica e matrimonio. V: Barbieri, Gepponi, Janiri in Sansalone 2019, 67–86.
- Klun, Branko.** 2021. Vera, upanje in ljubezen v luči fenomenološko eksistencialne analize. *Bogoslovni vestnik* 81, št. 4:783–795. <https://doi.org/10.34291/bv2021/04/klun>

- Müller, Gerhard Ludvig.** 2015. *Upanje družine*. Maribor: Ognjišče.
- Osredkar, Mari Jože.** 2021. Upanje kot teološka krepost v luči relacijske teorije Guya Lafona. *Bogoslovni vestnik* 81, št. 4:857–866. <https://doi.org/10.34291/bv2020/01/osredkar>
- Palombi, Roberto.** 2019. Disturbi di personalità e consenso matrimoniale canonico. V: *L'incapacità consensuale tra innovazione normativa e progresso scientifico (can. 1095, Mitis Iudex e DSM.5)*, 95–174. Annales 8. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Papeški svet za zakonska besedila.** 2014. Dostojanstvo zakona [Dignitas connubii]. Cerkveni dokumenti 142. Ljubljana: Družina.
- Ruiz, Jose Maria Serrano.** 2004. Fede e sacramento. V: *Matrimonio e sacramento*, 19–30. Studi giuridici 65. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Ruyssen, Georges-Henri.** 2018. Mancanza di fede e nullità del matrimonio: La questione dei battezzati non credenti. *Civiltà Cattolica* 4031:432–445.
- Sabbarese, Luigi.** 2019. Il ruolo del parroco nella Riforma del Processo Matrimoniale Canonico. V: *Le regole procedurali per le cause di nullità matrimoniale: Linee guida per un processo pastorale nel solco della giustizia*, 71–94. Studi giuridici 76. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Sammassimo, Anna.** 2019. Narcisismo e simulazione del consenso matrimoniale. V: *L'incapacità consensuale tra innovazione normativa e progresso scientifico (can. 1095, Mitis Iudex e DSM.5)*, 457–476. Annales 8. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Simonič, Barbara, Elżbieta Osewska in Tanja Pate.** 2019. Partnersko nasilje v krščanskih družinah in vloga vere. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 2:535–553. <https://doi.org/10.34291/bv2019/02/simonic>
- Slatinek, Stanislav.** 1998. Poročna slovesnost tistih, ki ne verujejo. *Bogoslovni vestnik* 58, št. 3:295–302.
- . 2014. Verska nestrpnost med zakonci. *Bogoslovni vestnik* 74, št. 2:295–303.
- . 2016. Žrtve nepričakovane nosečnosti. *Bogoslovni vestnik* 76, št. 2:333–344.
- . 2018. *Velikodušna ljubezen: Pot do zakonske sreče*. Znanstvena knjižnica 60. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Turnšek, Marjan.** 2021. Zakramentalnost in dialoškost vere. *Bogoslovni vestnik* 81, št. 4:973–989. <https://doi.org/10.34291/bv2021/04/turnsek>
- Valentan, Sebastijan.** 2019a. Ensuring Justice and Searching for Truth in the Marriage Nullity Process. *Diacovensia* 26, št. 1:155–168. <https://doi.org/10.31823/d.26.1.8>
- . 2019b. I tre Papi e la necessità degli strumenti di comunicazione sociale nella Chiesa. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 4:1075–1086. <https://doi.org/10.34291/bv2019/04/valentan>
- . 2019c. Ustavnapravna povezanost med državo in Cerkvijo v Sloveniji. *Pravnik* 136, št. 1/2:5–34.
- Zakonik cerkvenega prava.** 1983. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat.